

«Ефект свідка» в умовах гострого зовнішнього опромінення мишей з різним рівнем генетично детермінованої радіочутливості

О.Ф. Сенюк, В.А. Ковальов, О.В. Жидков, Г.Ф. Чемерський

Інститут проблем безпеки атомних електростанцій НАН України, м. Чорнобиль

Під «ефектом свідка» (ЕфСв) розуміють здатність певної частини опромінених іонізуючою радіацією клітин (ОК) викликати «променеві» ушкодження в неопромінених клітинах-сусідах (НОК), через які не пройшли треки частинок високих енергій. Відомо, що опосередкований вплив ОК на НОК-свідки реалізується такими незалежними способами: 1) радіаційно індукованими активними формами кисню, окислів азоту і т. інші, а також через токсини, що продукують в живильне середовище ОК; 2) через тісні контакти між ОК і НОК.

Мета роботи — відтворення ЕфСв у гостро опромінених мишей Balb/c – відносно чутливих до іонізуючих випромінювань (ЛД 50/30 5,85 Зв) і C57Bl/6 – більш стійких до дії ІВ (ЛД 50/30 6,7 Зв);

В досліді самиць у віці від 4 до 6 місяців впродовж 16 годин опромінювали на рівномірно розподілених під клітками дрібних зразках ядерного палива 4-го енергоблоку Чорнобильської АЕС, модифікованого у гострий період аварії 1986 р., з досягненням загальної дози опромінення біля 5 Зв. 99 % γ -опромінення було пов'язано з ^{137}Cs . За такої дози опромінення всі опромінені *in vivo* клітини мають по два або більше треків від проходження квантів. Здатність клітин різного походження (з периферійної крові, селезінки, печінки і головного мозку), отриманих від опромінених тварин (ОК) викликати підвищення рівнів одностранных розривів ДНК (ОНР ДНК) в таких же клітинах, отриманих від неопромінених тварин (НОК), досліджували у першу добу, через один і чотири тижні після опромінення. Рівень ОНР ДНК визначали за методикою мічення ДНК флуоресцентним барвником пікогрін, що взаємодіє лише з подвійною закрученою спіраллю, з наступним визначенням швидкості її розчеплення. Об'єм зразка не розплетеної ДНК в нульовий час є контролем і записується як 100% вміст подвійних спіралей. Величина флуоресценції вимірюється впродовж однієї години при 480 нм екситації і 520 нм емісії за допомогою спеціального рідера (Fluoroskan Tecan, Austria). Результати надавали у вигляді коефіцієнта розкручування спіралі (КРС) на 20 хвилині експозиції подвійної спіралі ДНК (дсДНК) з розплітаючим буфером по формулі:

$$KPC = \log (\% \text{ дсДНК у пробі} / \% \text{ дс ДНК у контролі})$$

Ушкоджуючий вплив ОК на НОК досліджували після перенесення НОК у живильне середовище (RPMI 1640 с 5 % ембріональної телячої сироватки, інкубація 3 години) ОК. Одночасно досліджували можливість впливу ОК на НОК за умов відсутності контакту через біологічні рідини, виставляючи три 96-гніздних мікропланшета з культурами клітин один над другим таким чином, що гнізда з ОК з усіх сторін оточували гнізда з НОК, і витримували при + 37°C впродовж шести годин

В усіх видах досліджуваних клітин утримання НОК в живильному середовищі ОК асоціювалась з суттєвим зростанням ОНР ДНК, яке було більш суттєвим у клітин, отриманих від мишей лінії Balb/c.

В іншій модифікації ефектів впливу ІВ на неопромінені клітини – за умов відсутності контакту через біологічні середовища, також було зареєстровано схожий ефект зростання ОНР ДНК в НОК при оточенні їх з усіх сторін ОК.

Визнання існування і безумовне врахування феномену передачі інформаційних сигналів з опромінених клітин на інтактні клітини-сусіди суттєво змінює усталені погляди на події пострадіаційного періоду в опроміненій живій тканині.